

Olumsuzluğun Yunus Emre'nin Şiir Diline Yansıması ¹

Mevlüt ERDEM ²

Başvuru Tarihi: 20.11.2021

Kabul Tarihi: 28.12.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bir cümlelerin doğruluğunu reddeden olumsuz yapılar evrenseldir ve olumsuzluk kategorisi biçimbilgisi, sözdizimi ve anlambilimi etkileşimini içerir. Bu makalede Yunus Emre'nin şiir dilinde olumsuzluk kategorisi (özellikle ad cümlelerinin olumsuzluğu, sözcüksel olumsuzluk ve varlıksal olumsuzluk yapıları) Eski Anadolu Türkçesi örnekleriyle karşılaştırılmıştır. Yunus Emre'nin şiir dilinde olumsuzluğun oldukça belirgin olduğu ve Yunus Emre'nin şiir diline dair izler taşıdığı görülür. Yunus Emre'nin incelenen iki eserinde (Yunus Emre Divanı ve Risâletü'n-Nushiyye) her bir olumsuzluk işaretleyicisi zaman zaman Türkiye Türkçesindeki kullanımlarından farklılaşır. Ad cümlelerini olumsuzlaştıran degül sözcüğü, bilinen işlevi yanında belirli bir fiil çekiminden sonra gelir ve bütün vurguyu kendi üzerine çeker. Yunus Emre adları, sıfatları ve zamirleri olumsuzlaştıran sUz (-suz, -süz) ve Farsçadan kopyalanan bi- sözcüksel olumsuzlaştırma biçimini, diğer olumsuzluk araçları gibi, sıkça kullanır. Yunus Emre'ye özgü yapıları ortaya çıkaran varlıksallık olumsuzlaştırıcısı yok'tur. Yok sözcüğü, Yunus Emre'nin şiirlerinde daha çok sahiplik ifade eder. Yunus Emre'nin şiirlerinde sözcüksel olumsuzlaştırıcı -sUz ile yok arasında yakın bir bağlantı vardır. Bazen aynı sözcük yok ile bazen de -sUz ile olumsuzlaştırılır: çâresüz, biçare ~ çârem yok. Yok sözcüğü aynı zamanda iç cümleciklerin yüklemi konumunda (Suçı yok kişinin bağlanmaz eli) da bulunabilir. Yunus Emre'nin şiirlerinde oldukça görünür olan olumsuz yapıların bir kısmı Yunus Emre'ye özgü dilsel özellikler taşır. Bu yapıların bu kadar belirgin ve dikkat çekici olması Yunus Emre'nin düşünce dünyasını daha açık ve anlaşılır hâle getirmek istemesiyle açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Olumsuzluk, Ad Cümlesi Olumsuzluğu, Sözcüksel Olumsuzluk, Varlıksal Olumsuzluk

Atıf: Erdem, M. (2022). Olumsuzluğun Yunus Emre'nin şiir diline yansıması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı), 235-248.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, mevluterdem@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6641-8061

Reflection of Negation in Yunus Emre's Poetry

Mevlüt ERDEM³

Submitted by: 20.11.2021

Accepted by: 28.12.2021

Article Type: Research Article

Abstract

Negation denying the truthfulness of a sentence are universal, and the category of negation interacts with morphology, syntax, and semantics. In this article, the negation in Yunus Emre's poetry (especially the negation of copula sentences, lexical negation marker -sUz and existential negations marked by yok) is examined and compared with the examples of Old Anatolian Turkish. Negation in Yunus Emre's poetry is highly visible and gives traces of Yunus Emre's language. In the two studied works of Yunus Emre, sometimes each negation marker differs from Modern Turkish usage. The word *degül*, which negates the copula sentences, comes after a certain verb conjugation besides its known function and draws the whole emphasis on itself. Yunus Emre frequently uses the lexical negation form -sUz, which negates nouns/adjectives and pronouns, and *bî-* copied from Persian, as well as other negation tools. There is a close relation between the lexical negation marker -sUz and *bî-* in Yunus Emre's poems. *Yok* is the negative existential that reveals the unique structures of Yunus Emre. The word *yok* expresses more possessive existential sentences in Yunus Emre's poems. There is a close connection between the lexical negation -sUz and *yok* in Yunus Emre's poems. Sometimes the same word is negated with *yok*, sometimes with -sUz: *çâresüz, biçare ~ çârem yok*. The word *yok* is also found in the predicate position of the subordinate clauses: *Suçı yok kişiniün bağlanmaz eli*. Some of the negations that are highly visible in Yunus Emre's poems have linguistic features specific to Yunus Emre. The fact that these structures of negation are so distinctive and remarkable can be explained by Yunus Emre's desire to make his world of thought more clear and understandable.

Keywords: Yunus Emre, Negation, Negative Copula Değil, Lexical Negation (-Suz), Negative Existential (Yok)

³ Hacettepe University Faculty of Letters Department of Modern Turkic Languages and Literatures, mevluterdem@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6641-8061

Giriş

Bildirme cümlesinin doğruluk değerini reddeden olumsuzluk her dilin sahip olduğu evrensel bir kategoridir. Sözdizimsel açıdan bakıldığında olumsuzluğun en geniş kapsam alanı cümledir. Sözdizimiyle anlambilimi alanlarının etkileşimini yansıtan bu kategorinin bir dilde gerçekleşmesi ve gelişmesi dilden dile farklılık gösterir (Croft, 1991; Dahl, 2010; Willis, 2013). Bu makalede olumsuzluk kategorisinin genel özellikleri Türkçede ve Yunus Emre'nin eserlerinde Eski Anadolu Türkçesiyle karşılaştırılarak incelenecektir.

Bu makalede olumsuzluk kategorisinin genel özellikleri, daha sonra Türkçede olumsuzluk işaretleyicileri artzamanlı olarak araştırılacaktır. Sonraki bölümlerde Yunus Emre'nin şiirlerinde özellikle ad cümlelerinin olumsuz yapılması, sözcüksel olumsuzluk ve varlıksallığın olumsuzluğu örneklerle tartışılacaktır. Bu olumsuz yapıların bir kısmı Yunus Emre'nin şiir diline özgüdür ve Yunus Emre'nin düşünce dünyasını daha anlaşılır hâle getirmek için kullanılmıştır.

Bu çalışma, kapsamı gereği etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Kuramsal ve Tipolojik Görüntü

Olumsuzluk, kapsam alanı cümle olan ve özellikle biçimbilgisi, sözdizimi, anlambilimi (mantık, dil edinimi, cümle işleme), alanlarının etkileşimini yansıtan dilbiliminin ilgi çekici konularından biridir (Dahl, 2010; Horn, 2015; Miestamo, 2007). Bu kategorinin dillerde gerçekleşmesi ve gelişmesi farklılık gösterir (Croft 1991; Dahl, 2010; Willis, 2013).

Genel Özellikler

Basit önerme mantığında olumsuzlama, bir önermenin doğruluk değerini tersine çeviren bir operatördür (Miestamo, 2007, s. 552). Eskiden beri çalışılan ve insan dilinin temel bir niteliği olan dildeki olumsuzluk mantık ve matematikteki olumsuzluktan oldukça farklıdır ve olumsuzlanan cümlenin (veya cümlenin bir bölümünün) doğruluk değerinin bilişsel ve pragmatik nedenlerden dolayı doğru olmadığını ifade etme biçimidir (Ramat, 2006, s. 559-560). Olumsuzlama pek çok yönden, inkâr etme, çelişme, yanlış temsil etme, yalan söyleme ve ironi iletme kapasitesini veren ve bizi insan yapan niteliklerden biridir (Dahl, 2010). Olumsuzluk iki kutuplu (olumlu ~ olumsuz) (two-member polarity system) bir sistemdir. Dillerde olumluluk herhangi bir işaretleme içermezken olumsuzluk bir işaretleme gerektirir ve anlama yapının birçok açıdan karmaşık bir etkileşimini yansıtır (Miestamo, 2007, s. 552). Olumsuz bir cümlenin, olumlu bir cümleden türediğini söylemek de çok doğru değildir. Bu iki yapı her zaman yan yana bulunur. Olumlu ve olumsuz yapılar olumsuzluk işaretleyicisi dışında aynıdır (Dixon, 2012, s. 92).

Dilbilimi araştırmalarında olumsuzluk / temel olumsuzlukla ilgili farklı terimler kullanılır (bkz. Dahl, 2010). Payne (1985) tarafından kullanılan ve birçok araştırmacının da tercih ettiği (örneğin Miestamo, 2007) *standart olumsuzluk* (standard negation) cümle olumsuzluğunu ifade eder. Dillerde son ekle yapılan olumsuzluk ön ekle yapılan olumsuzluktan daha yaygındır (Dahl, 2010, s. 15) ve ekle yapılan olumsuzluk genellikle fiil morfolojisiyle bütünleşmiş durumdadır. Morfolojik olumsuzluğun çekim veya türetim morfolojisiyle ilgili olup olmadığı birçok çalışmada tartışılmıştır. Payne (1985) morfolojik olumsuzluğun türetim morfolojisiyle ilgili olduğunu söylerken Dahl (1979; 2010) da morfolojik olumsuzluğun, fiilin aspekt-zaman, kip ve sayı özellikleriyle iç içe bulunduğunu ve bu yüzden çekim kategorisine ait bir özellik olduğunu savunur (Dahl, 2010, s. 16). Türkçe geleneksel çalışmalar da -mA olumsuzluk ekini türetim morfolojisine dahil eder.

Dillerde olumsuzluk işaretleyicileri farklılaşır. Ana cümlelerin olumsuzlaştırıcıları bağımsız bir sözcükle (parçacık), morfolojik bir kodlamayla (genellikle ön ek veya son ek, bazen de iç ek veya pekiştirme), tonlamayla (özellikle Afrika dilleri) veya geçişsiz ana fiille yapılabilir (ayrıntı ve örnekler için bkz. Dixon, 2012, s. 97, 101). Olumsuz yapılarla ilgili diğer önemli bir özellik bu yapıların simetrik veya asimetrik olmasıyla ilgilidir (ayrıntı için bkz. Miestamo, 2005). Simetrik olumsuz yapılar, bildirme cümlelerinin yapısını analogiyle kopyalar, yani sadece olumsuzluk işaretleyicisinin varlığıyla bildirme cümlelerinden ayrılır. Farklı yapılarda ortaya çıkan asimetrik olumsuzluk ise olumsuzluk ile bildirme arasındaki fonksiyonel-seviyedeki asimetri özelliklerini kopyalar (ayrıntı ve örnekler için bkz. Miestamo 2007, s. 559).

Bildirme cümleleriyle standart olumsuzluk arasında işlevsel (fonksiyonel) farklılıklar vardır. Miestamo (2007, s. 559) bunları aşağıdaki gibi sıralar:

- a) Durağanlık ~ Dinamiklik: Olumlu cümleler durumu veya dinamik olup biteni anlatır, ancak olumsuz yapıların en temel belirgin işlevi durum bildirmeleridir. Bir olayı olumsuzlayan bir cümle evrende gerçekleşmeyen/gerçekleşmeyecek bir duruma işaret eder.
- b) Gerçeklik durumu: Anlamsal içerikte, olumlu cümleler gerçekleşen alanla ilgiliyken olumsuzlar gerçekleşmeyen alanla ilgilidir.
- c) Söylem bağlamı: Olumsuzluk, olumluya karşılık gelen içeriklerde / bağlamlarda prototip olarak inkâr etmeyi karşılar. Fakat olumlu cümleler bu tür bağlamlarda kullanılamaz.

Birçok dilde ad cümleleri / kopula cümleleri fiil cümleleri gibi olumsuzlaştırılırken bazılarında ise, Türkçede olduğu gibi, farklı bir strateji kullanılır (Dixon, 2012, s. 105). Yine bazı dillerde (örneğin Galcede) iç cümlecğin olumsuzlaştırıcısı standart olumsuzluktan farklı olabilmektedir.

Olumlu ve olumsuz karşıtlığı bazen emir cümlelerini de etkiler. Bazı diller, emir için standart olumsuzluktan farklı bir olumsuzluk kullanır (Miestamo, 2007, s. 561). Örneğin Macarcada, olumsuz cümleler fiilden önce *nem* alırken olumsuz emir yapıları aynı pozisyonda *ne* biçimini alır (Dixon, 2012, s. 108).

Olumsuz niceleyiciler (negative quantifiers) veya olumsuz zamirler (negative pronouns) de İngilizcede olduğu gibi (*Nobody knows my sorrow*) cümleyi olumsuz yapabilir (Ramat 2006, s. 559). Fakat birçok dil, olumsuz belirsiz zamirlerinin kullanıldığı durumlarda, *Hiç kimse gelmedi* örneğinde olduğu gibi başka bir olumsuzlaştırıcı da ister (Dahl, 2010, s. 29).

Olumsuz yapıların (morfemlerin) nasıl olumsuzluk işaretleyicisine geliştiği/dönüştüğü ile ilgili iki önemli görüş vardır. Bunlar Jespersen döngüsü (Jespersen's cycle) ve Croft döngüsü (Croft's cycle) olarak bilinir. Jespersen döngüsünde (Jespersen, 1917, s. 4) ilk önce olumsuz bir zarfın anlamı zayıflatılır, sonra da yetersiz görülür ve bu nedenle anlamı bazı ek sözcüklerle güçlendirilip olumsuz olarak hissedilir. Zaman içinde orijinal kelimeyle aynı gelişmeye tabi olabilir. Croft da (1991) olumsuzlamanın varlıksallık ifade eden yüklemle etkileşimini kapsayan farklı bir olumsuzluk döngüsü önerir (örnekler ve ayrıntı için bkz. Croft, 1991).

Bazı fiiller içsel olarak olumsuzdur, bunları içeren sözcükler olumsuz cümlelerin özelliklerine sahiptir. Fiillerde olduğu gibi bazı sıfatlar da içsel olumsuzluğa sahiptir. Aşağıda verilen çiftlerde olumlu fiillerin sağında yer alan karşılıkları herhangi bir olumsuz biçim birim taşımasa da olumsuzdurlar.

söyle- ~	inkar et-
kabul et- ~	reddet-, inkar et-
izin ver- ~	yasakla-
ikna et- ~	cay-, caydır-

Türkçede Olumsuzluk

Modern Türkçede olumsuzluk kategorisinin temel unsurları, eylemcil olumsuzluk eki *-mA*, adsıl olumsuzluk *değil* (bazen fiil çekimlerinden sonra da kullanılabilir), varlıksal olumsuzluk gösteren *yok* sözcüğüdür. Adsıl sözcüklere gelerek onları olumsuzlaştıran *-sXz* (*-sız, -siz, -suz, -süz*) ve kimi zarflar (*hiç, asla* vb.) da olumsuzluğun anlamını doğrudan etkiler.

Adsıl olumsuzluk işaretleyicisi *-sXz*, sözdizimsel değil sözcük yapımına (word formation) ait bir olumsuzluktur. Bazen bu tip olumsuzluklara eksele olumsuzluk (affixal negation) adı verilir. Bu tip ifadeler dünya dillerinin çoğunda olumsuzluk ekle sağlandığı için çok uygun değildir, bunun yerine sözcüksel olumsuzluk (lexical negation) terimi daha uygundur (Dahl, 2010, s. 11).

Türkçenin bütün dönemlerinde eylemcil olumsuzluk işaretleyicisi *-mA*, varlıksallık olumsuzlaştırıcısı *yok* ve adsıl sözcüklere gelen *-sXz*'in kullanımı aşağı yukarı aynıdır. Aşağıdaki cümleler Orhon Türkçesindeki eylemcil ve varlıksallık olumsuzluk işaretleyicisi örnekleridir:

mänin sabımın *sımadı*. 'Benim ricamı (sözümü) kırmadı.' (KT K 11) (Tekin, 2003, s. 211)

Ol amtı añıg *yok* 'Onlar şimdi (hiç de) kötü değil.' (KT G 3) (Tekin, 2003, s. 211)

türük kagan ötüken yir olorsar, iltä buñ *yok* 'Türk hakani Ötüken dağlarında oturursa, ülkede (hiçbir) sıkıntı olmaz.' (KT G 3) (Tekin, 2003, s. 211)

uçruglug kutuñ *yok* '(Uçuşan) bayraklarla kutlanacak iyi talihin (de) yok.' (KT G 3)' (Tekin, 2003, s. 211)

ukuş atlıg ögrünçüñ *yok* '(Sende) çok atları olan birinin neşesi yok. (IB 36)' (Tekin, 2003, s. 211)

Artzamanlı verilerdeki en büyük farklılaşma Orta Türkçe döneminde ad cümlelerinde görülür. Ad cümlesi olumsuzlaştırıcısı *değil* Karahanlı Türkçesinde seyrek görülürken (*bu a.t tas tegül* 'bu at kötü değil' (Ercilasun, 2014, s. 143); *Ol mundın barıgsak tegül* 'O burada gidecek değil' (Ercilasun, 2014, s. 248) Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesinde (*Aña la:yık olası ben degülem*. Mansuroğlu, 1998, s. 265) standart bir olumsuzlaştırıcıya dönüşmüştür. Dîvânü Lügâti't-Türk'te *tegül* sözcüğünün Oğuzcada "böyle değil" anlamına geldiği ve Argu lehçesindeki *da.g ol* dan alındığı bilgisi vardır (Ercilasun, 2014, s. 169). Yine Dîvânü Lügâti't-Türk'te *değil* ve *ermes* karşılaştırması zaman sözcüklerinin yazımı anlatılırken verilir:

Oğuz lehçesi: *bu yā kura.sı ugur tegül* 'şimdi, yay kurma zamanı değildir'

Diğer lehçeler: *bu yā kurgu ugur eme.s* 'şimdi yay kurma zamanı değildir'

Oğuz lehçesi: *Bu tura.sı yi.r tegül* 'Burası durulacak yer değil.'

Diğer lehçeler: *bu turgu yi.r erme.s* 'Burası durulacak yer değil.' (Ercilasun, 2014, s. 251).

Diğer taraftan *ermes/z* Kıpçak ve Çağatay Türkçesinde ad cümleleri için (*la'im ermes men* 'ben cimri değilim' Eckmann, 1966, s. 182) standart olumsuzlaştırıcıdır.

Yunus Emre'nin Şiirlerinde Olumsuz Yapılar

Yunus Emre'nin şiirlerinde yukarıda sayılan olumsuz yapılar çok göze çarpar ve önemli anlatımsal değerleri vardır. Her olumsuz yapının Yunus Emre'nin anlatımlarında bu kadar görünür olması bu yapıların Yunus Emre'nin şiir diline katkısını/etkisini incelemeyi gerektirir. Bu yazıda kullanılan örnekler Uysal'ın (2014) yılında yayımlanmış olduğu *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası)* (=YED) ve Tatcı'nın (2008) yayımladığı *Risâletü'n-Nushiyye* (=RN) adlı eserlerden alınmıştır.

Degül

Yunus Emre'nin şiirlerinde, *degül* sözcüğü belirgin bir biçimde dikkat çekicidir. Onun şiirlerinde *degül* (Uysal, 2014, s. 301) *degül mi* (Uysal, 2014, s. 170) redifli olan şiirler bile vardır. Bu sözcük YED'de *degül*, *degül-durur*, *degül-iken*, *degüldür*, *degülem*, *degül-ise*, *degülsin*, *degülseñ*, *degül mi*, *-AsI degül* gibi biçimbirimlerle oluşur. Çoğu durumda okuyucuya vurgulu bir mesaj vermeyi amaçlayan bu sözcüğün farklı görevleri vardır.

Bilindiği gibi bu sözcüğün en temel görevi adları olumsuzlaştırmaktır ve *yalan söyler 'aşık degül gözün senden iran kişi* (Uysal, 2014, s. 297) vb. kullanımlar bu durumu örneklendirir.

Modern Türkçede (*okuyor değilim* vb.) zaman zaman görüldüğü gibi *değil* olumsuzlaştırıcısı Yunus Emre'nin şiirlerinde bazı fiil çekimlerinden sonra (*melül olası degül*, *ölesi degül*, *bütün olası degül*, *bâki kalası degül*, *geri gelesi degül* vb.) gelmekte ve anlatılmak isteneni ön plana çıkarmak için kullanılmaktadır. Yunus Emre *ölemez/ölmeyecek/ölmemeli* gibi biçimler yerine gereklilik, istek ve gelecek ifadesi taşıyan *-AsI* ekiyle biçimlenmiş *ölesi degül* vb. yapıları tercih etmiştir. Bu gibi yapılar karışık dilli eserlerde (*uçkunası degül* (Canpolat, 2018, s. 44), *peygamber bolası degül erdi* (Canpolat, 2018, s. 147), *helâk bolası degül erdi* (Canpolat, 2018, s. 300), *üzülesi degül* (Canpolat, 2018, s. 44), *degesi degül* (Canpolat, 2018, s. 159) ve Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde (Yılmaz, Demir, Küçük, 2013'te oldukça çok) zaman zaman kullanılmıştır: *Olası degül* (Dilçin, 1991, s. 375), *giresi degül* (Dilçin, 1991, s. 539), *hergiz et yiyesi degüldi* (Yılmaz ve diğerleri 2013, s. 262), *ölesi degül* (Yılmaz ve diğerleri 2013, s. 60), *göresi degülsin* (Yavuz, 2006, s. 507). *-AsI degül* yapısının taranan Osmanlı Türkçesi eserlerinde bulunamaması ilgili yapının özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygın olduğunu düşündürür.

Yunus Emre Divanı'nda *degül mi* redifli şiirde okuyucunun *degül mi*'den önce gelen düşünceyi /anlatılan olayı onaylaması beklenir. Aşağıdaki beyit bu kullanımlardan birini örneklendirir:

karğa bile bülbüli bir kâfese kıoyalar
birbiri şöbetinden dâyim melül *degül mi* (Uysal, 2014, s. 170)

Degül ile yapılmış bazı mısralarda sadece karşılıksız olumsuz bir yapı üretilmez, olumsuz yapılan sözcüğün karşılığı zaman zaman da beyit içinde yer alır. Aşağıda verilen birinci örnekte *uslu* olmayan şeyin karşılığı *delü*, ikincisinde ise *penhân kayısı*'nın karşılığı *'ayân*'dır.

uşlu degül delüdür yüce sarâylar yapan (Uysal, 2014, s. 291)
çün 'ayân gördüm seni penhân kayısı *degül* (Uysal, 2014, s. 301)

-sUz

-IX ekiyle türetilen sözcükleri olumsuzlaştıran -sXz, Türkçede sözcük yapımında kullanılan en türetken eklerden biridir. -IX ve -sXz ekleri birlikte düşünüldüğünde, -IX ile türetime izin veren kök/gövdelerin -sXz ekiyle, -sXz ile türetilen sözcüklerin de -IX ekiyle türetimlere (*okullu ~ okulsuz*, *çiçekli ~ çiçeksiz* vb.) büyük ölçüde izin verdiği söylenebilir. Türkçenin her döneminde oldukça düzenli anlamlar üreten bu ek farklı türdeki

sözcüklere kolayca eklenebilmektedir. Ekin bu işlevinden dolayı Banguoğlu (2004, s. 331) -sXz ekinin de dahil olduğu bazı ekleri ‘dışçekim halleri’ olarak değerlendirir. Ekin neredeyse bütün isimlere ve gerçek sıfatlara eklenebilecek nitelikte olması ve düzenli anlamlar üretmesinden dolayı bu ekle türetime girmiş bütün biçimler sözlüklerde madde başı olarak verilmez. Örneğin Türkçe Güncel Sözlük’te⁴ *gözsüz, ağızsız, kulaksız, evsiz* gibi biçimler yer alırken *burunsuz* (*burunlu* biçim var), *tırnaksız* (*tırnaklı* biçim var), *okulsuz* (*okullu* biçim var) gibi sözcükler bulunmaz.

Eski Anadolu Türkçesinde -sXz ekini alan ve sözlükselleştiği düşünülenler dönem sözlüklerine alınmıştır. Örneğin, *geñsüz* ‘istemeyerek, ister istemez’, *añsuz* ‘nâgehan, ansızın, birdenbire’, *yolsuz* ‘yolunu şaşırılmış olan, azgın’, *adsuz* ‘1. Şerefsiz, kötü tanınmış. 2. Şöhretten düşmüş, unutulmuş. 3. Namert, aşağılık’, *yöñsüz* ‘1. Sebepsiz, bir sebep olmaksızın, beyhude. 2. Uygunsuz, düzensiz; kötü yaradılışlı, hayasız.’ vb. *Yeni Tarama Sözlüğü*’nde (=YTS) geçer (Dilçin, 1983). Yunus Emre’nin şiirlerinde geçen -sUz ekini alan bazı sözcükler ya düzensiz çekimlendiği için (*ansuz* ‘onsuz’) ya da sözlükselleştiği için (*geñsüz, gözsüz, añsuz, yolsuz, isüz* gibi) YTS’de yer alır. Diğer taraftan -sUz ekini alan birçok sözcük YTS’de yer almaz. Bunlardan bazıları şunlardır: ‘*ışksuz, benliksüz, cānsuz, çāresüz, da’vāsuz, dertsüz, destürsuz, dostsuz, dostsuz, ecelsüz, edebsüz, faydasuz, gayğusuz, gevhersüz, gönülsüz, gümānsuz, gümānsuz, hicābsuz, kendüsüz, kulaksuz, nihāyetsüz, nişānsuz, payānsuz, sensüz, sorusuz, şorusuz, susuz, şeksüz, tørtusuz, yaqasuz, yeñsüz* vb. Yukarıdaki sözcüklerin içinde Türkçe sözcükler yanında çok sayıda kopya sözcük de vardır.

Yunus Emre’nin sözcük olumsuzluğu ile ilgili sözvarlığının büyük bir bölümü EAT döneminde kullanılan sözvarlığı ile (*ışksuz, ansuz, cānsuz, çāresüz, destürsuz, dilsüz, gönülsüz, gözsüz, gümānsuz, nihāyetsüz, sensüz, susuz, şeksüz, yolsuz*) örtüşür, böyle bir örtüşme Yunus Emre’nin EAT ile bağlantısını verir. Fakat bazı -sUz ekini taşıyan olumsuz kelimelerin EAT eserlerindeki görünümü oldukça sınırlıdır, neredeyse hiç kullanılmamıştır. Aşağıdaki ilk gruptaki sözcükler sınırlı olanları, sonrakiler de neredeyse sadece Yunus Emre’nin sözvarlığında oluşan sözcükleri örneklendirmektedir:

- a) *añsuz, dertsüz, dostsuz, ecelsüz, edebsüz, faydasuz, geñsüz, hicābsuz, imānsuz, kendüsüz, kulaksuz, mededsüz, nişānsuzsın, payānsuz, sabırsuz, şorusuz, tekellüfsüz, tevbesüz, yaqasuz*
- b) *benliksüz, da’vāsuz, gayğusuz, gevhersüz, kaydasuz, kıymetsüz, mecālsüz, muhālsüz, mürebbisüz, sadakasuz, terksüz, tørtusuz, yeñsüz, zekātsuz*

EAT eserlerinde sınırlı /az görülen -sUz örnekleri Yunus Emre’nin sözvarlığının ne kadarının dönemle ne kadarının da kişisel türetkenlikle ilişkili olduğunu anlamaya yardım eder. Yunus Emre’ye ait -sUz örneklerinin çokluğu ve bu sözcüklerin EAT eserlerinde sınırlı / çok az kullanılması Yunus Emre’nin zihin sözlüğünün gücünü gösterir.

Yunus Emre’nin şiirlerinde sözcüksel olumsuzluk ekini alan ve sıklık derecesi en fazla olan sözcükler, özellikle *ol* (*ansuz*) ve *sen* (*sensüz* ve *sensüzün*) zamirleridir. *Kendü* zamirinden yapılan *kendüsüz* biçimi de bir defa geçer. Zamirlerle yapılan bu olumsuzluklar adlarla yapılan olumsuzluklardan oldukça farklıdır. Şiirlerde *sen* ve *ol* zamirlerinin gönderme yaptığı unsur, Yaradan / Allah’tır ve -sUz olumsuzluğu, birlikteliğin olumsuzluğunu yansıtır. -sUz ekiyle yapılmış sıklığı yüksek olan (ve RN’de hiç geçmeyen) ve Yunus Emre’nin inanç dünyasının temelini oluşturan diğer bir sözcük de ‘ışk’tır (*ışksuz*).

⁴ Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (ET: 12.11.2021).

Sözcüksel olumsuzluk ad, sıfat ve zarf sözdizimsel işlevlerde kullanılır. *Nişânsuzsın nişânuñ kimse bilmez* (Uysal, 2014, s. 164), *dertsüzlere benüm sözüm beñzer kaya yanķusına* (Uysal, 2014, s. 293) örneklerinde *nişânsuzsın*, *dertsüzlere* ad; *şortusuz yağ* (Uysal, 2014, s. 210), *yeñsüz gönlek* (Uysal, 2014, s. 312), *yaķasuz řon* (Uysal, 2014, s. 199) örneklerinde ise *şortusuz*, *yeñsüz*, *yaķasuz* sözcükleri sıfat; *imânsuz kalısar ol 'âsi cânı* (Tatçı, 2008, s. 49) örneğinde ise *imânsuz* zarf görevindedir.

Yunus Emre'nin şiirlerinde yukarıda verilen sözcüksel olumsuzlukların yanında Farsça *bî-* ekini taşıyan birçok sözcük vardır: *bî-temîz*, *bî-cân*, *bî-nişân*, *bî-ğam*, *bî-gümân*, *bî-ķarâr*, *bî-lisân*, *bî-nihâyet*, *bî-pâyân* vb. Farça *bî-* ile olumsuz yapılmış sözcüklerden bazıları Türkçe -sUz ile de olumsuzlaştırılır: *cânsuz* ~ *bî-cân*, *çâresüz* ~ *bî-çâre*, *gümânsuz* ~ *bî-gümân*, *nihâyetsüz* ~ *bî-nihâyet*, *payânsuz* ~ *bî-pâyân*. Arapça ve Farsça kopyaların olumsuzlaştırılmasında Türkçe -sUz ekinin de yaygın bir biçimde tercih edilmesi Yunus Emre'nin zihinsel sözlüğünde Türkçe işlemlenin ne kadar baskın olduğunu gösterir.

Yok

Türkçede varlıksallık *var* sözcüğüyle, varlıksallığın olumsuzu ise *yok* sözcüğüyle yapılır. Modern Türkçede iki türü olan varlıksallık (veya olumsuz varlıksallık) cümlelerinin yer ve sahiplik bildiren iki türü vardır. *Bahçede beş kedi var/yok* cümlesi yer bildirirken *Ali'nin evi var/yok* sahiplik/sahip olmayı ifade eder. İki cümle tipi yapısal açıdan farklıdır. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi yer bildiren cümlelerde özneyle birlikte bir yer / zaman anlamı taşıyan sözcük yer alır. Sahiplik bildiren cümlelerde ise öznenin yapısal özelliği önemlidir. Bu yapılarda öznenin, ilgi durum eki taşıyan bir ad öbeğinden oluşması veya iyelik eki taşıması esastır (bu cümlelerin özellikleri ve örnekler için bkz. Göksel & Kerlake, 2005, s. 111-113).

Yunus Emre'nin şiir dilinde *var* ve *yok* zıtlığı oldukça görünürdür. Onun, Allah'ın sıfatlarını sıraladığı *var* redifli 11 beyitlik şiiri bunu açıkça gösterir. Yunus Emre'nin şiir dilinde *var / yok* (özellikle *yok* ile kurulan cümleler) yapılarında önemli sözdizimsel özellikler bulunur. Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a) *Yok* olumsuzlaştırıcısının sözdizimsel özelliklerine bakıldığında bu olumsuzlaştırıcıyı taşıyan birçok yapının sahiplik/iyelik anlamı taşıdığı söylenebilir. Bu yapılarda çoğu zaman iyelik ekini alan bir özne yer alır.

Sensüz yola girürsem çârem yok adım admağa (Uysal, 2014, s. 202)

Gel imdi hicâbuñ yok hırş edinden taşra çık (Uysal, 2014, s. 184)

ķarârüm yok bu dünyede bu eve yumışa geldüm (Uysal, 2014, s. 259)

pâyânı yok bu yoluñ sen kanda şolanasın (Uysal, 2014, s. 269)

şerikîn yok senüñ éy şâh şuçlu kimdür 'azâb nedür (Uysal, 2014, s. 216)

Bu gibi kullanımların yukarıda verilen -sUz sözcüksel olumsuzluk taşıyan kelimelerle yakın bir bağlantısı vardır. Yukarıdaki örnekleri -sUz / *bî-* biçimlerinin farklı bir varyantı olarak değerlendirmek mümkündür. Yunus Emre'nin şiirlerinde *yok* olumsuzluğunun yerine geçebilecek *çâresüz / bî-çâre*, *hicâbsuz*, *bî-ķarâr*, *pâyânsuz* gibi biçimlerin örnekleri yukarıdaki bölümde geçmişti.

b) Aşağıdaki beyitlerde geçen *yok* yapıları yukarıdaki kullanımlardan cümledeki unsurlar yönüyle farklılaşır. Yukarıdaki yapılarda *yok* cümlesi içinde yönelme durum ekli veya ayrılma durum ekli üyeler yer almaz. Aşağıdaki ilk örnekte *peygâmbere*, ikinci örnekte *altına*, üçüncü örnekte ise *dinden* ve *aña*, dördüncü örnekte ise *padişâh heybetinden* unsurları *yok* cümlesine bağlı üyelerdir. Yani, *yok* ile sonlanan yüklem bir fiil cümlesi gibi bu üyelerle donatılmıştır.

ķaza  nd m yere g r bu nefsi yüzi kara
 hürmeti yok peyg mbere bendlerini bozar oldum (Uysal, 2014, s. 285)

c num bu tene gireli *nazarum yokdur* altına
 düşdüm ayaklar altına  topraklayın tozar oldum (Uysal, 2014, s. 285)

d mes n kim m s lm nam  alap emrine ferm nam
 dutmaz-ısa haķ s zini *f yide yok* dinden a a (Uysal, 2014, s. 294)

Padiş h heybetinden *korhusı yok*
 Kimesne begenesi bir *husı yok* (Tatcı, 2008, s. 93)

Yukarıdaki yapılar da [X + yok] birlikteliğinin yüklem görevi  stlendiğ i söylenebilir. Yükleme bağı üyelerin varlığı *hürmet*, *nazar*, *faide* ve *korku* sözcükleriyle ilişkilendirilebilir.

Aşağıdaki  rnek i  c mlecikteki fiilin -dUk+iyelik taşımasıyla yukarıdaki kullanımlardan ayrılır. Fakat yukarıdaki ve aşağıdaki örnekler *yok* olumsuzlaştırıcısı sayesinde sırasıyla ‘hürmet etmez’, ‘nazar etmem/bakmam’, ‘korkmaz’ ve ‘girmez’ biçiminde anlaşılabilir.

her kim ‘izzetden geçmedi ‘aşıklık b ht ndur a a
 hergiz *girduği yokdur* ‘ışık-ıla ‘izzet bir eve (Uysal, 2014, s. 221)

c) Aşağıdaki  rneğ in ikinci mısrası *yok* s zc ğ  n  barındıran bir yan cümlecik içerir.

Ol izi ben izled m şağ in şolın g zled m
 Çok ‘ac yibler gördüm [*yokdur* cih n içinde] (Uysal, 2014, s. 294)

Bu yan c mlec iç i ve temel cümleyi herhangi bir ekleme yapmadan Türkiye Türkçesine  evirdiğ imizde řu sıralanış elde edilir: [*cih n içinde yokdur*] çok ‘ac yibler gördüm. Bu yapıda ve Yunus Emre’nin s yleyişindeki cümlede önemli olan şey i  c mlec iç in yükleminin *yoktur* biçiminde çekimlenmiş olmasıdır. Modern Türkçede bu tür i  c mleciklerde yüklem bitimsiz olmalıdır ve *yok* yüklemi aynı işlevi üstlenen *olma-* fiiliyle temsil edilmelidir. Yunus Emre’nin söyleyişinde, aşağıdaki örneklerde de g r leceğ i gibi, ad cümlesi olan yan cümlecik kuruluşlarında özellikle *yok* s zc ğ   kullanılır. Bu tür i  cümlecik tiplerinin Yunus Emre’nin söyleyiş i olduğunu ve bu yapıların Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde neredeyse hiç g r lmediğ ini söylemek yanlış olmaz.

Aşağıdaki  rnekler de yukarıdaki kullanımlar gibi bir i  c mlec içe sahiptir. RN’den gelen bütün bu örneklerdeki i  cümlecikler, YED’den gelen yukarıdaki yapılar dan bir yönüyle ayrılır. I  c mlec iç in yüklemi iyelik ekli bir üyeye sahiptir ve i  cümlecik *kişi*’yi nitelemektedir. Bu i  cümleciklerin yüklemi üzerinde herhangi bir zaman-kişi ifadesi bulunmaz ve bu cümlecikler bitimlidir. Aşağıdaki *yok*’lu yapıların bir yönüyle -sUz t retimleriyle paralellik gösterdiğ i de söylenebilir. *Suçı yok*, *g zi yok*, *c nı yok*, *gözü görmek* yapıları sırasıyla *suçsuz*, *gözsüz*, *c nsız* biçimlerine de dönüştürülebilir. Yukarıdaki bölümlerde Yunus Emre’nin şiir dilinde *c nsuz*, *b -c n*, *gözsüz* gibi sözcüksel olumsuzluğ u belirten biçimlerin bulunduğ u belirtilmişti.

[*Suçı yok*] kişinin bağlanmaz eli
Tolaşır kendüye hem kendü fi'li (Tatçı, 2008, s. 90)

[*Gözi yok*] kişinin sevmek nesidür
Gönül kul eyleyen göz fitnesidür (Tatçı, 2008, s. 119)

[*Gözi yok*] kişi neye kıymet ide
Sogulmuş kuyudan kim su ilede (Tatçı, 2008, s. 119)

[*Cânı yok*] kişinin uykusu kanmaz
Ki cânlu barmagın uykuya banmaz (Tatçı, 2008, s. 120)

[*Gözi görmez*] kişinin sevgüsü yok
Bu gözlü kişiler sevi bile tok (Tatçı, 2008, s. 118)

Son örnek bir yönüyle diğerlerinden ayrılır. Son örnekte, daha önceki iç cümleciklerdeki *yok* yerine *görmez* gibi çekimli bir fiil bulunur.

d) *Yok* ile birleşen aşağıdaki yapılar Yunus Emre'nin dilinde özel bir yere sahiptir. Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde az da olsa görülen bu yapılarda, yukarıdaki yapılarda olduğu gibi, *yok* ile sağlanan bir olumsuzluk vardır ve bu olumsuz 'uyanmayacaksın, kanmayacaksın' gibi okunabilir.

'Ömür geçdi dahı *uyanmağın yok*
Kin ü gaybet suyına *kanmağın yok* (Tatçı, 2008, s. 120)

Sonuç

Evrensel bir kategori olan olumsuz yapılar, bir bildirme cümlesinin doğruluğunu reddeder ve bu yapılar dilin temel çalışma alanlarının etkileşimini yansıtır. Bu makale Yunus Emre'nin şiirlerinde olumsuzluk kategorisini (özellikle ad cümlelerinin olumsuzluğu, sözcüksel olumsuzluk ve varlıksal olumsuzluk yapıları) Eski Anadolu Türkçesi örnekleriyle karşılaştırarak incelemiştir.

Yunus Emre'nin incelenen iki eserinde (Tatçı, 2008 ve YED, 2014) *degül*, *-sUz* ve *yok* olumsuzluk işaretleyicileri bazı durumlarda Türkiye Türkçesindeki kullanımlardan farklılaşır. Ad cümlelerini olumsuzlaştıran *degül* sözcüğü, bilinen işlevi yanında belirli bir fiil çekiminden sonra (*ölesi değil, geri gelesi değil* vb.) gelerek bütün vurguyu kendi üzerine çekmektedir. *Degül* sözcüğünün bu tür kullanımları Eski Anadolu Türkçesi eserlerinde de oldukça yaygındır. Yunus Emre, adları /sıfatları ve zamirleri olumsuzlaştıran *-sUz* ve Farsçadan kopyalanan *bî-* sözcüksel olumsuzlaştırma biçimini, diğer olumsuzluk araçları gibi, sıkça kullanır. Bazı sözcükler iki biçim birimle de olumsuzlaştırılır: *cânsuz ~ bî-cân, çâresüz ~ bî-çâre* vb. Bu tür ikili kullanımlar vezin (ve kafiye) endişesiyle yapılmış olmalıdır. YED ve RN'de en dikkate değer, Yunus Emre'ye özgü yapıları ortaya çıkaran varlıksallık olumsuzlaştırıcısı *yok*'tur. Yer ve sahiplik bildiren yapılarda kullanılan *yok* sözcüğü, Yunus Emre'nin şiirlerinde yer bildiren yapılardan ziyade sahiplik bildiren yapılarda ortaya çıkar. Yunus Emre'nin şiirlerde sözcüksel olumsuzlaştırıcı *-sUz* ile *yok* arasında yakın bir bağlantı vardır. Aynı sözcük bazen *yok* ile bazen de *-sUz* ile olumsuzlaştırılır: *çâresüz, bîçare ~ çârem yok, hicâbsuz ~ hicâbuñ yok* vb. *Yok* olumsuzlaştırıcısı *hürmeti yok, nazarum yokdur, fâyide yok, korhusı yok* gibi yüklem oluşturmakta ve bu yüklem çeşitli üyeler (*peygâmbere, altına, aña* vb.) olarak tamamlanmaktadır. Aynı zamanda *yok* sözcüğü iç

cümleciklerin yüklemi konumunda (*Suçı yok kişinin bağlanmaz eli*) yer almaktadır. Bu sıfat yapılarında *yok* sözcüğü üzerinde herhangi bir ek bulunmaz. Bu tür yapılar Türkiye Türkçesinde *yok/var* yerine aynı işlevi paylaşan *ol-/olma-* fiiliyle kurulur.

Olumsuz yapılar, Yunus Emre'nin şiirlerinde oldukça görünürdür. Neredeyse her şiirde her beyitte farklı bir olumsuz yapı göze çarpar. Bu yapıların bir kısmının Yunus Emre'ye özgü olduğu söylenebilir. Bunların çok kullanılması Yunus Emre'nin düşünce dünyasını vurgulamak istemesiyle açıklanabilir. Yunus Emre'nin şiirlerinde diğer biçim-sözdizimsel yapıların incelenmesi Yunus Emre'ye özgü dilsel yapıların ortaya çıkmasına yardım edecektir.

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Canpolat, M. (Haz.) (2018). *Behcetü'l-hadâik fî mev'izati'l-halâik*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Croft, W. (1991). The Evolution of Negation. *Journal of Linguistics*, 27, 1-27.
- Dahl, Ö. (1979). Typology of sentence negation. *Linguistics*, 17, 79-106.
- Dahl, Ö. (2010). Typology of negation. Horn, L. R. (Ed.), *The Expression of Negation* içinde (s. 9-38). Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Dankoff, R. ve Kelly, J. (Eds.) (1982). *Maḥmūd el-Kāşgarī Türk Şiveleri Luğatı (Dīvānu' Lugāt-it-Türk)*. Cambridge, Duxbury, Mass.: Harvard Üniversitesi.
- Dilçin, C. (1991). *Süheyl ü Nev-bahār*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Dilçin, C. (Düzenleyen) (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dixon, R. M. W. (2012). *Basic linguistic theory volume 3 further grammatical topics*. Oxford: Oxford University Press.
- Eckmann, J. (1966). *Chagatay manual*. Surrey: Curzon Press.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (Haz.) (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk giriş-metin-çeviri-notlar-dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A comprehensive grammar*. London: Routledge.
- Horn, L. R. ve Wansing, H. (2015). Negation. Zalta, E. N. (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* içinde. Erişim Adresi: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/negation/>
- Jespersen, O. (1917). *Negation in english and other languages*. Copenhagen: Høst.
- Mansuroğlu, M. (1998). Eski Osmanlıca. Akalın, Mehmet (Çev.). *Tarihi Türk Şiveleri* içinde (s.247-276). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Miestamo, M. (2005). *Standard negation the negation of declarative verbal main clauses in a typological perspective*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Miestamo, M. (2007). Negation an overview of typological research. *Language and Linguistics Compass*, 1(5), 552-570. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2007.00026.x>
- Payne, J. R. (1985). Negation. Shopen, T. (Ed.), *Language typology and syntactic description, Volume I, Clause structure* içinde (s. 197-242). Cambridge: Cambridge University Press.

- Ramat, P. (2006). Negation. Brown, K. (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* içinde (s. 559-567). Amsterdam: Elsevier.
- Tatçı, M. (2008). *Risâletü'n-Nüşhiyye Tenkitli Metin*. İstanbul: H Yayınları.
- Tekin, Talat (2003). *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Uysal, İ. N. (Haz.) (2014). *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Willis, D., Lucas, C.; ve Breitbarth, A. (2013). Comparing diachronies of negation. Willis, D.; Lucas, C.; Breitbarth, A. (Ed.), *The History of Negation in the Languages of Europe and the Mediterranean, Volume I: Case Studies* içinde (s. 4-50). Oxford: Oxford University Press.
- Yavuz, O. (2006). *Eski Anadolu Türkçesiyle yapılan en eski Tezkiretü'l-Evliyâ tercümesi ve dil özellikleri (inceleme-gramer-metin)*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Yılmaz, E., Demir, N. ve Küçük, M. (Haz.) (2013). *Kıyas-ı Enbiya (Metin, Sözlük-Dizin, Notlar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Extended Abstract

Purpose

Negation, which rejects the truth value of the declarative sentence, is a universal category that every language has. The realization and development of this category, which has the widest scope of sentence and reflects the interaction of syntax and semantics, differs from language to language (Croft 1991; Dahl 2010; Willis 2013). So far, the studies on Yunus Emre have generally focused on the lexicon in Yunus Emre's poems. Researches on the syntactic structure of Yunus Emre's poems and the semantic approaches of these structures have been quite limited. In this article, the general features of negation will be examined in Turkish and in Yunus Emre's works by comparing them with Old Anatolian Turkish. Syntactic and semantic studies will provide important contribution in understanding Yunus Emre's language.

Design and Methodology

Qualitative or quantitative methods can be used in language. In some language disciplines (applied linguistics and sociolinguistics, etc.), the quantitative method is utilized while in others (semantics, syntax, etc.) the qualitative approach is more dominant. However, recently, many studies have used both qualitative and quantitative methods at the same time. In this study, both qualitative and quantitative methods were used. The theoretical aspect of the article is qualitative. In this theoretical section, the linguistic and typological aspects of the category of negativity are discussed. The theoretical framework used in the article can be summarized as follows:

In simple propositional logic, negation is an operator that reverses the truth value of a proposition (Miestamo, 2007, s. 552). Negation in language, which has been studied extensively is a basic feature of human language and is quite different from negativity in logic and mathematics. For cognitive and pragmatic reasons, every language must have the possibility of asserting that the state of affairs expressed by a sentence is not true (Ramat, 2006, s. 559-560). Negation is a two-member polarity system. In languages, declarative sentences do not contain any marking, while declarative negation requires a marking and reflects a complex interaction of meaning and structure in many ways (Miestamo ,2007, s. 552).

Negation of the main sentence can be made with an independent word/particle, a morphological device (usually prefix or suffix, sometimes infix or reduplication), intonation (especially African languages), or an intransitive main verb (for details and examples, see Dixon 2012). In many languages, copula sentences are negated like standard negation, while in some, a different strategy is used, as in Turkish (Dixon, 2012, s. 105). Some languages use a different negation marker for the imperative than the standard negation (Miestamo, 2007, s. 561). Negative quantifiers (or negative pronouns) can also make a sentence negative, as in English (*Nobody knows my sorrow*) (Ramat, 2006, s. 559). But many languages also require a negation marker when negative indefinite pronouns are used, such as *Hiç kimse gelmedi* 'Nobody came' (Dahl, 2010, s. 29). Some verbs/lexemes are inherently negative meaning as in *yasakla-* 'forbid', *unut-* 'forget'.

The quantitative method was used in the collection and analysis of the data in the article. The data on Yunus Emre's language use were obtained from two sources, as explained in the article. The historical data of Turkish usually comes from the grammars of the period.

Findings

In Yunus Emre's poems, the markers of negation are very noticeable and have important narrative values. In this article, negative copula *değil* 'not', the negative existential expression *yok* 'non-existent' and lexical negation *-sUz* are examined in Yunus Emre's works.

Degül 'not'

The word *degül* is used in clearly striking way in Yunus Emre's poems. Constructions such as *okuyor değilim* 'I am not reading', which are occasionally seen in Modern Turkish, appear occasionally in Yunus Emre's poems: *ölesi degül* 'can't die, won't die, shouldn't die', etc. Such structures are utilized in Mixed Language Works and from time to time in Old Anatolian Turkish. The fact that the *-AsI degül* structure cannot be found in the scanned Ottoman Turkish works suggests that the related structure was especially common in the Old Anatolian Turkish period.

-sUz 'without'

A large part of Yunus Emre's lexical negation with *-sUz* overlaps with the vocabulary used in the EAT period, such an overlap naturally connects Yunus Emre to EAT. However, the existence of some negative words with the suffix *-sUz* in EAT works is quite limited, they are almost never used. Many usages of the examples and the limited use of examples with *-sUz* in EAT's works show the power of Yunus Emre's mental dictionary. In Yunus Emre's poems, besides the lexical negativities given above, there are many words formed with Persian *bî-* suffix: *bî-cân* 'not alive, dead' (also *cânsuz*).

Yok 'non-existent'

There are important syntactic features in the structures of *var / yok* in Yunus Emre's poetry language. These features can be listed as follows:

- a) When we look at the syntactic features of the *yok* marker, it can be said that many structures with *yok* carry the meaning of ownership/possession: *Sensüz yola girürsem çârem yok adım admağa* (YED 2014: 202) 'If I set off without you, I have no choice to take a step.'
- b) The structures with *yok* in the following couplets differ from the above usages in terms of the arguments in the sentence: *hürmeti yok peygâmbere ...* (YED 2014: 285) 'S/he has no respect for the prophet.'

- c) In the following example, it would not be wrong to say that these types of embedded clauses are the expression of Yunus Emre and that these structures are almost never seen in Old Anatolian Turkish works.

çok 'acâyibler gördüm [yoğdur cihân içinde] (YED, 2014, s. 294) 'I have seen many strange things that are not in the world.'

The following example also has an embedded clause like the above example: [*Suçı yok*] *kişinin bağlanmaz eli* (RN, 2008, s. 90) 'The hands of the innocent person are not tied.'

Research Limitations

This study, *Reflection of Negation Markers in Yunus Emre's Poetry*, focuses on negative structures in Yunus Emre's poems that are marked with *degül*, lexical negation marker *-sUz* which is added to nouns, adjectives and pronouns, and negative existential *yok*. In the study, negative structures formed with *-mA* and negative structures provided with pronouns and adverbs were excluded as they would exceed the volume of the study. Again, in this study, two main works were chosen in order to reach clearer results. The first of these works is *Yunus Emre Divanı* (Yunus Emre's Divan), which was prepared by Uysal (2014) for linguistics studies. The second one is *Risâletü'n-Nushiyye* prepared by Tatçı (2008). Studies with different copies were not preferred because they contain a wide variation and make it difficult to reach general conclusions.

Implications

Studies on Yunus Emre and his works generally focused on phonological, morphological features and especially lexicon. In this study which focused on syntax and semantic, there is strong evidence that Yunus Emre's language, and his language use may have striking syntactic features. But these findings need to be supported by other syntactic and semantic studies. Syntactic and semantics studies on Yunus Emre's works in the future will provide stronger evidence about Yunus Emre's language.

Originality

Linguistic expressions take place in a complex way in a text and a narrative. The appearance of these linguistic structures in the text does not appear equal. Some structures may be more visible than others for a variety of reasons. Negative structures are quite visible in Yunus Emre's works. In almost every poem, a different negation marker stands out in every couplet. Some of these structures are unique to Yunus Emre's language. The fact that these structures are so distinctive and remarkable can be explained by Yunus Emre's desire to make his world of thought clearer. Examining other morpho-syntactic structures in Yunus Emre's poems will help to reveal the linguistic structures special to Yunus Emre.

Araştırmacı Katkısı: Mevlüt ERDEM (%100).